

บทที่ 2 ทฤษฎีและการวิจัย

วัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับการวิจัย

ทฤษฎีและการวิจัยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือทฤษฎีมีบทบาทสำคัญต่อการวิจัยช่วยแนะแนวทางในการวิจัย กรอบแนวความคิดทฤษฎีเปรียบเสมือนแว่นขยายที่จะช่วยในการมองสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยที่การวิจัยเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้นผู้ทำการวิจัยก็ย่อมจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนในทางวิทยาศาสตร์ และจะต้องมีความรู้ทางทฤษฎีหรือแนวความคิดในเรื่องนั้น ๆ อยู่อย่างเพียงพอ

ผู้เริ่มทำการวิจัยจะมีการสันนิษอย่างระหว่างคำว่า ทฤษฎี (Theory) สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis) และฐานคติ (Assumption) จึงขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้

A theory is a hypothesis that has been successfully tested.

A hypothesis is tested not by the realism of its assumption (s) but by its ability to predict accurately and explain (Savatore : 1974 : 1)

Theory consists of proposition or conditions that are taken as given or as being so without further investigation (Leftwich : 1970 : 1)

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีคือความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ กระบวนการได้มาซึ่งทฤษฎีประกอบด้วย การสังเกตจากสิ่งที่เป็นจริง การจำกัดความ สิ่งที่เป็นจริง การประยุกต์หลักการทฤษฎีเพื่อสังเกตสิ่งที่เป็นจริงและสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร และได้จากการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความเชื่อมั่น ระดับความเชื่อมั่นที่จะยอมรับว่าเป็นทฤษฎีได้นั้น ควรจะอยู่ที่ระดับ .05 ขึ้นไป โดยนัยนี้เราก็จะได้ ทฤษฎีขึ้นมา

ส่วน ฐานคติ (Assumption) เป็นการสมมติขึ้นมาโดยมีทฤษฎีแฝง อยู่เบื้องหลัง เพราะฉะนั้น ฐานคติ จึงไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ จำเป็นว่าจะมีโอกาสเป็นจริงสูง ในบางครั้งดูเสมือนว่าเป็นจริงแต่ก็ไม่เกิดขึ้นจริง ๆ

ในการทำวิจัยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตั้งสมมติฐานการวิจัยแล้วทดสอบ สมมติฐาน เพื่อหาระดับความเชื่อมั่น แล้วนำไปสร้างเป็นทฤษฎี เพราะคำว่าสมมติ- ฐาน (Hypothesis) หมายความว่า ข้อเสนอที่ต้องการพิสูจน์ให้แคบเข้าหรือ ต้องการพิสูจน์ให้เป็นทฤษฎีนั่นเอง (Cook:1965:81) ทฤษฎีที่ได้มาจึงจะสามารถ อธิบายและพยากรณ์ได้ถูกต้องแม่นยำ

เพราะฉะนั้น อาจสรุปได้ว่า ทฤษฎีหมายถึงระบบของแนวความคิดที่จัด ไว้เป็นระบบ และสามารถนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบอุปนัยที่สามารถคาดการณ์ใน เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ ทฤษฎีในรูปนี้จะมุ่งถึงบรรดาสมมติฐานที่ไต่ทดสอบแล้วกับ ข้อเท็จจริง และปรากฏว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างสมมติฐานกับข้อเท็จจริง (พิทยา:2521:495)

การวิจัยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีโดยทั่วไป และทฤษฎีมีความสำคัญใน การทำวิจัยอยู่ 6 ประการคือ

1. กำหนดประเด็นในการวิจัย

2. เป็นเครื่องกำหนดความคิด หิศทาง ขอบเขต ในการทำวิจัย
3. ช่วยในการตั้งสมมติฐานและสามารถตั้งสมมติฐานได้ชัดเจน
4. ช่วยกำหนดตัวแปรในการวิจัย
5. กำหนดระดับชั้นของข้อมูลที่จะทำการศึกษา
6. กำหนดลักษณะของข้อมูลในการวิจัย

อย่างไรก็ตามทฤษฎีทั้งหลายต่างก็มีข้อจำกัดของตัวเองในเรื่องของความเที่ยงตรงและการใช้ประโยชน์ซึ่งผู้ที่ทำการวิจัย จะต้องระวังในข้อจำกัดเหล่านี้

การค้นหาคำตอบให้แก่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นส่วนใหญ่จะต้องอาศัยศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาประกอบกันในการหาคำตอบ

ทฤษฎีจะเป็นเครื่องนำในการตั้งปัญหาการวิจัย ข้อมูลที่จะต้องเก็บและจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ อย่างไร การที่จะตัดสินใจในเรื่องเหล่านี้ได้ถูกต้องจะต้องอาศัยทฤษฎีซึ่งผู้ที่ทำการวิจัยจะต้องเข้าใจและปรับทฤษฎีให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างดี

สำหรับทฤษฎีแบบกว้างทางสังคมวิทยาคงถึงจำนวนของข้อเสนอกันที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยให้กรอบทางแนวความคิด (Conceptual Framework) ในลักษณะที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น

ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม (The Multiple Factors Theory of Decision Making and Social Action)

ทฤษฎีสังคมวิทยานหลายทฤษฎีได้อธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไป จึงได้มีการรวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นทฤษฎีขึ้น เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ท่านผู้นี้คือ Willaim W. Reeder (1976)

ซึ่งเขาเห็นว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้วรูปแบบทางค่านิยมจิตวิทยาสังคม (social psychology) ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจและการกระทำพฤติกรรมของมนุษย์นั้น นักสังคมวิทยาส่วนใหญ่ มักจะมองในแง่ที่ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกจะมี อิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม แต่ Reeder เชื่อว่าปัจจัยภายใน นอกจริง ๆ แล้ว ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้มาสู่ตัวคน ๆ นั้น ซึ่งการแปลงปัจจัยภายนอกมาสู่ตัวบุคคล นี้จะอยู่ในรูปของความเชื่อ (beliefs) และความไม่เชื่อ (disbeliefs) ซึ่ง ความเชื่อและความไม่เชื่อนี้จะเป็นเหตุผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรม ดังนั้นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจไม่ได้เกิดจากปัจจัยภายนอกโดยตรง ในการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมของบุคคลจะประกอบด้วยความเชื่อและความไม่เชื่อหลาย ๆ อย่างรวมกัน เขาอธิบายว่ากระทำทางสังคม (social action) นั้นประกอบด้วย กลุ่มของปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และบุคคลอาจจะ ตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างเดียวกันแต่เหตุผล หรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการตัดสินใจจะ แตกต่างกันดังนั้น Reeder จึงได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่จะมีผลต่อการกระทำของ มนุษย์ และได้แยกรูปแบบของการแสดงออกซึ่งการกระทำทางสังคม (forms of social action expression) ไว้ในบทที่ 5 ของเขา กล่าวคือ สิ่ง ต่าง ๆ ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมของมนุษย์ รูปแบบของการแสดงออก ซึ่งการกระทำทางสังคม (forms of social action expression) 4 รูปแบบ ได้แก่

- ก. ความความคิดเห็น (opinions) เป็นความเชื่อหรือความนึกของบุคคลที่มี ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความคิดเห็นของบุคคลจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์และความรู้ที่เขาได้รับ
- ข. อารมณ์หรือความรู้สึก (sentiments) หมายถึงความรู้สึกหรืออารมณ์

ที่บุคคลมีต่อบางสิ่งบางอย่างที่อยู่รอบ ๆ ตัวเอง ซึ่งจะมีความรู้สึกที่ดีและไม่ดี อาจจะแสดงออกมาทางสีหน้าและท่าทางเมื่อคิดหรือพูดถึงสิ่งนั้น เช่น ความรู้สึกต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเมื่อเขาพบสิ่งนั้นเขาจะเกิดอารมณ์หรือรู้สึกโกรธและไม่พอใจในสิ่งนั้น

ค. การคาดคะเนพฤติกรรมของตน (hypothetical actions) คือ แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกไปโดยเขาจะพิจารณาถึงผลดี ผลเสียของการที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นก่อน ๆ ถ้าพฤติกรรมที่เขาจะแสดงออกไป จะได้ผลเสียมากกว่าผลดีเขาก็จะไม่กระทำ

ง. พฤติกรรมที่แสดงออก (gross behavioral response) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกจริง ๆ หลังจากผ่านขั้นตอนของการคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ แล้ว

Reeder ได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อและความไม่เชื่อ (beliefs and disbeliefs) เหตุผลในการกระทำของมนุษย์ที่ Reeder กล่าวถึงคือ

ปัจจัยดึงดูด (pull factors)

1. เป้าหมาย (goals)
2. ความเชื่อ (belief orientations)
3. ค่านิยม (value standards)
4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี (habit and custom)

ปัจจัยผลักดัน (push factors)

5. ความคาดหวัง (expectations)
6. ข้อผูกพัน (commitments)
7. การบังคับ (force)

ปัจจัยสนับสนุน (able factors)

8. โอกาส (opportunity)
9. ความสามารถ (ability)
10. การสนับสนุน (support)

ความหมายของความเชื่อและความไม่เชื่อ 10 ประการ

1. เป้าหมาย (goals) ความมุ่งประสงค์ที่จะให้บรรลุผลและให้สัมฤทธิ์ผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าหมายประสงค์ไว้ก่อนล่วงหน้า และผู้กระทำพยายามที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมายประสงค์นั้น ๆ

2. ความเชื่อ (belief orientations) เกิดจากความคิด ความรู้ ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม การที่บุคคลเลือกประพฤติ คือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานอยู่ด้วยเสมอ

3. ค่านิยม (value standards) คือ สิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมนี้เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งแต่มีลักษณะถาวร โดยเชื่อว่า วิธีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีตัวเอง หรือสังคมเห็นดี เห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติอย่างอื่น

4. ขนบธรรมเนียมประเพณีและนิสัย (habit & custom) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิด ก็จะถูกบังคับด้วยกา^รที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย ไม่มีทางอนุมัติหรือลงโทษอย่างเด็ดขาด จากรัฐบาลหรือตัวบทกฎหมาย ในการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

5. ความคาดหวัง (expectations) คือ หน้าที่ของบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัว โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นในการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่ง ก็ขึ้นอยู่กับความคาดหวัง และหน้าที่ของบุคคลอื่นด้วย

6. ข้อผูกพัน (commitments) คือ สิ่งที่อยู่กระทำเชื่อว่าเขาถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคม เพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้น ๆ เนื่องจากเขารู้สึกว่าเขามีข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ

7. การบังคับ (force) เป็นตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำ การต่าง ๆ ใ^กเร็วขึ้น เพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้น เขาอาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับ ก็จะทำให้การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นได้เร็วขึ้น

8. โอกาส (opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ บุคคลมักจะตัดสินใจกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเขาคิดว่าโอกาสเปิดให้เขากระทำได้

9. ความสามารถ (ability) การที่อยู่กระทำรู้ถึงความสามารถของตัว

เอง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้ จะนำไปสู่การตัดสินใจ และการกระทำทางสังคม เพราะเขารู้ว่าการตัดสินใจ กระทำไปแล้ว เขามีความสามารถที่จะกระทำได้นั่นเอง โดยทั่วไปการกระทำพฤติกรรม ใด ๆ นั้น บุคคลจะพิจารณาความสามารถของตนเองเสียก่อน

10. การสนับสนุน (support) คือ สิ่งที่อยู่กระทำว่าจะได้รับหรือ คิดว่าจะได้รับจากคนอื่น ดังนั้นบุคคลมีความโน้มเอียงที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเขาว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

ปัจจัยทั้ง 10 ประการนี้ เป็นปัจจัยที่ William W. Reeder เชื่อว่าเป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ กล่าวคือ การที่บุคคลจะกระทำ สิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมมีเหตุผลในการกระทำแฝงอยู่ทั้งสิ้น และเหตุผลดังกล่าวก็มีได้จำกัดอยู่ เพียงปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น แต่จะประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยของเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

เครื่องชี้ของความเชื่อและความไม่เชื่อ 10 ประการ

1. เป้าหมาย ความต้องการทางร่างกาย ความสอดคล้องกัน การขานรับ รุ่งรักษา ความปลอดภัย ความรัก ความเป็นเจ้าของ การได้รับการยกย่อง ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง การทำกิจกรรมอย่างอิสระ การแสดงความสามารถของตน ให้เกิดผลต่อสังคมและการบริการความรู้ ความสวยงามและสุนทรีย์ภาพ
2. ความเชื่อ ความเชื่อเกี่ยวกับ : การเกิดมีขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ คุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อและการกระทำในจิตใจของสิ่งต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งอื่น ๆ และ

สิ่งเหล่านั้นเป็นเจ้าของร่วมกัน และสิ่งเหล่านั้นเป็นอิสระ
ต่อกันและกัน

3. ค่านิยม

การประสบความสำเร็จ ประสิทธิภาพ การปฏิบัติจริง
ความก้าวหน้า ความสะดวกสบายทางวัตถุ ความสามารถ
ของการเป็นผู้นำ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเข้าใจ
ความศรัทธาในวิทยาศาสตร์ ความเชื่อในระบบประชาธิปไตย
ความเชื่อในความเสมอภาค ความเชื่อในอิสระภาพและเสรี-
ภาพ ความเชื่อในพระเจ้า ความซื่อสัตย์ ความประ-
พฤติในเรื่องเพศ

4. นิสัยและขนบธรรมเนียม- ประเพณี

วิธีการคิด วิธีการแก้ปัญหา วิธีการต่อสู้กับความวิตกกังวล
การรับรู้เกี่ยวกับการโต้ตอบ ที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์
เหล่านั้น ซึ่งการโต้ตอบแบบหนึ่งแบบเดียวเท่านั้น ที่คิดว่า
เหมาะสมที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้น

5. ความคาดหวัง

ความคาดหวังตำแหน่ง บทบาทความคาดหวัง ความคาดหวัง
ทางพิธีสถาน ความคาดหวังทางสถานการณ์ ความคาดหวัง
ของตนเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับมารับรู้ของผู้ทำที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

6. ข้อผูกพัน

การทำสัญญา ข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ข้อตกลงทาง
วาจา ข้อผูกพันที่เกิดจากการยอมรับตำแหน่ง ข้อผูกพันซึ่ง
เกิดการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อผูกพันซึ่งขึ้นอยู่กับภาระ
เช่นการลงคะแนนเสียง การแสดงความคิดเห็น การแสดง
บทบาท และข้อผูกพันซึ่งเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

7. การบังคับ การใช้กำลังร่างกาย การใช้กำลังทหาร กฎหมาย กฎ หรือระเบียบข้อบังคับ เศรษฐกิจ ประชาธิปไตย การชุมนุมเอาชีวิต การชุมนุมด้วยวิธีการที่รุนแรงและอันตราย ความพิการ ความเจ็บป่วย สถานการณ์แวดล้อม และการกระทำของธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ลูกเห็บตก พายุ เป็นต้น
8. โอกาส การรับรู้ทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสถานการณ์ : ลำดับชั้น อำนาจ อำนาจสั่งการ เงิน ทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ความรู้ ทักษะ สิทธิการรับเลือก กำลังคน ความสะดวกสบาย ความรับรู้ ขนาด ผลกำลัง สติปัญญา สุขภาพอนามัย ความสามารถหนทางใด ๆ และเวลา
9. ความสามารถ การรับรู้ถึงความสามารถของผู้กระทำที่จะสามารถจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขาอาจจะเผชิญตามขีดความสามารถที่เขา มีอยู่ ลำดับชั้น อำนาจ อำนาจสั่งการ เงิน ทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ความรู้ ทักษะ สิทธิในการรับเลือก กำลังคน ความสะดวกสบาย ความรับรู้ ขนาด ผลกำลัง สติปัญญา สุขภาพอนามัย ความสามารถหนทางใด ๆ และเวลา
10. การสนับสนุน จำนวนความช่วยเหลือหรือการคัดค้านที่ผู้ทำรับรู้ว่ามีผู้อื่นจะให้การช่วยเหลือในการกระทำสิ่งนั้น ลำดับชั้น อำนาจ อำนาจสั่งการ เงิน ทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ความรู้ ทักษะ สิทธิการรับเลือก กำลังความสะดวกสบาย การรับรู้ ขนาด ผลกำลัง สุขภาพอนามัย ความสามารถหนทางใด ๆ เวลา การยกย่อง การรับประกันความเสียหาย

ผลกำไร หลักเหตุผล เป้าหมาย หรือกำลังเสริม การสร้าง
บรรยากาศที่ดีและการยอมรับปฏิบัติตาม

Reeder ใ้ข้ออธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยหรือสาเหตุที่จะมีผลต่อ
การกระทำทางสังคม ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
ของบุคคลหลายคน ซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำหรือ
ไม่กระทำ
2. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่ม
เหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดความมั่นใจสอดคล้องหรือตรงกับความต้องการของเขาในสถานการณ์
นั้น ๆ
3. ปัจจัยหรือเหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจเองจะตระหนักหรือให้นำหนักที่แตกต่าง
กันในการเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่จะมามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนั้น อาจจะเป็นเหตุผล 5 หรือ 6
ประการ หรือมากกว่าจากจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทั้ง 10 ประการ
ที่กล่าวมาแล้ว
5. เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจนั้นไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง 10
ประการ ในการตัดสินใจในเรื่องหนึ่ง ๆ
6. กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้นย่อมจะ
มีการเปลี่ยนแปลงได้
7. ในบางสถานการณ์จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อ
ที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น

8. ผู้กระทำหรือผู้ที่ตัดสินใจอาจจะเลือกทางเลือกโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่าง
กันออกไปในบุคคลแต่ละคน

9. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกเลือก
แล้ว

จากทฤษฎีที่ยกมาเป็นตัวอย่าง จะเห็นว่าทฤษฎีมีลักษณะที่สำคัญคือ ทฤษฎี
ประกอบด้วยชุดของแนวความคิดหรือระบบของแนวความคิด และสามารถนำไปศึกษาหรือ
จากประสบการณ์ความเป็นจริงได้กว้างขวาง

ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์เป็นเหตุและผลกันที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น จะ
ต้องอาศัยทฤษฎีทางค่านิยมหรือทฤษฎีทางค่านิยมมาอธิบายด้วย

ฉะนั้น ผู้ทำการวิจัยควรจะต้องคำนึงถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง
ศึกษาไม่ควรจำกัดตัวเองอยู่ในทฤษฎีหนึ่งเท่านั้น ควรจะทำการศึกษาค้นคว้าหลาย ๆ
ทฤษฎีและในการทำวิจัยไม่ควรจะตั้งสมมติฐานโดยปราศจากทฤษฎี

การวิจัยมีผลต่อทฤษฎี คือ

1. ผลการวิจัย ถ้าหากยอมรับ (Accept) สมมติฐานก็จะเป็นการ
ยอมรับทฤษฎี และมีผลทำให้หน้าหนักของทฤษฎีเพิ่มมากขึ้น
2. ผลการวิจัยหากไม่ยอมรับ (Reject) สมมติฐานก็จะปฏิเสธทฤษฎี
และมีผลทำให้หน้าหนักของทฤษฎีน้อยลง และเพื่อพยายามอธิบายหา
เหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ซึ่งไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิด และถ้าหาก
มีการพิสูจน์แล้ว ปฏิเสธทฤษฎีเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีแนวโน้มที่จะทำให้
ทฤษฎีต้องเปลี่ยนแปลงไป

3. ผลการวิจัยจะให้กฎทั่ว ๆ ไป (generalization) ซึ่งจะนำมาประกอบกันและปรับปรุงทฤษฎีต่อไป

สรุป

ทฤษฎีช่วยอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางสังคม ทฤษฎีพยายามที่จะตอบคำถามทำไมและอย่างไร ข้อความที่ไม่ได้อธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ไม่ถือว่าเป็นทฤษฎี และทฤษฎีต้องทำการทดสอบได้ องค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎี ได้แก่ แนวความคิดและตัวแปร ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในกลุ่มของข้อความนั้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของข้อเสนอ ข้อเสนออาจจะเป็นความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์ สัจพจน์ แนวความคิดทฤษฎี ข้ออ้างสรุปทั่วไป หรือสมมติฐาน กลุ่มของข้อเสนออาจจะรวมกันเข้าเป็นทฤษฎี และบางทฤษฎีอาจจะประกอบด้วยข้อเสนอหลาย ๆ ข้อ หรือข้อเสนอเดียวก็ได้